

ОЛЕНА ОТИЧ

Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України
м. Київ

ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Усвідомлення неефективності репродуктивних підходів до розв'язання широкого спектру соціальних і науково-технічних проблем, що постають перед людством на початку третього тисячоліття, зумовлює необхідність розвитку творчої індивідуальності особистості й забезпечення можливостей для розкриття та реалізації її творчого потенціалу. Особливо гостро ця проблема постає у професійно-педагогічній освіті, соціальною місією якої є професійна підготовка кваліфікованих, творчих педагогів професійної школи, здатних виховати нове покоління робітників відповідно до вимог стандартів професійної освіти, потреб роботодавців та умов сучасного виробництва.

Узагальнення філософських, соціологічних, психологічних, акмеологічних та педагогічних наукових праць з проблеми розвитку творчої індивідуальності педагога, а також спостереження за практичною діяльністю викладачів і майстрів виробничого навчання професійних навчальних закладів дали змогу з'ясувати сутність творчої індивідуальності педагога професійного навчання як інтегративної якості його особистості, що унікально і неповторно поєднує індивідуальні, особистісні, професійні й творчі риси та властивості, які зумовлюють самобутність педагога як людини і як професіонала й визначають індивідуальний стиль його професійно-педагогічної діяльності та спілкування, власний педагогічний почерк та сукупність обраних ним педагогічних засобів, що утворюють його творчу лабораторію й зумовлюють формування його власної педагогічної школи.

На основі аналізу змісту та особливостей професійно-педагогічної діяльності з'ясовано, що відмінність творчої індивідуальності педагога професійного навчання від творчої індивідуальності представників інших категорій педагогічних працівників полягає, по-перше, в її бінарності, зумовленій поєднанням якостей, що характеризують його, з одного боку, як високого майстра у певній галузі виробництва чи сфери послуг, а з іншого —

як педагога, здатного передати цю майстерність своїм учням. По-друге, вона виявляється в широкому спектрі професійних якостей, які характеризують творчу індивідуальність педагога ПТНЗ. Останні охоплюють як, власне, педагогічні, так і спеціальні якості і властивості відповідно до одного з п'яти типів професій, визначених Є. Клімовим.

Теоретичний аналіз наукових підходів до розгляду проблеми розвитку творчої індивідуальності педагога зумовив висновок щодо відмінностей у розумінні вченими сутності цього процесу і став основою для формулювання авторського визначення процесу розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання як його самодетермінації, неперервного особистісного, професійного і творчого зростання, в якому актуалізуються й набувають могутнього поштовху до самовдосконалення усі його сутнісні сили й потенціали, що визначають його неповторність та унікальну цінність як педагога-митця. Ідеться про поглиблення самобутності особистості на основі вдосконалення творчих здібностей; перетворення педагога на єдину т.зв. самоефективну особистість, здатну повністю самореалізувати себе і зробити свій внесок у становлення системи професійної освіти і прогресивний поступ суспільства взагалі.

Рушійною силою процесу розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів професійного навчання вважаємо суперечність між вимогами суспільства до рівня сформованості в них цієї сутнісної інтегративної якості та їхніми реальними можливостями задовольняти ці вимоги, що визначаються наявним рівнем розвиненості їх творчої індивідуальності.

В умовах парадигмальних змін у сучасному суспільстві досягти високого рівня розвитку в майбутнього педагога професійного навчання творчої індивідуальності можна за умови організації цього процесу на засадах не сциєнтистсько-технократичної, а холістичної науково-мистецької парадигми освіти, що передбачає впровадження мистецтва до змісту усіх складових професійної підготовки студентів професійно-педагогічних навчальних закладів як організаційно-методичної системи розвитку їхньої творчої індивідуальності на основі розвивальної педагогічної технології цієї підготовки.

Організований у такий спосіб навчально-виховний процес стає, власне, процесом самодетермінації, вільної самореалізації та неперервного саморозвитку творчої індивідуальності студента, яка формується й виявляється в різних видах його художньо-творчої діяльності, адже «творчість – це індивідуальність, яка вільно реалізує себе»¹.

Передумовами розвитку у студентів професійно-педагогічних навчальних закладів цієї сутнісної інтегративної якості засобом мистецтва є їхні здібності, потреба в самоактуалізації, мотивація зростання, орієнтація на

¹ Коджаспирова Г.М. Педагогическая антропология / Г.М. Коджаспирова. – М.: Гардарики, 2005. – 287 с.

певний ідеал педагога професійної школи, ідентифікація з яким опосередковується впливом їхніх індивідуальних особливостей і рис характеру. Механізмами розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів ПТНЗ засобом мистецтва є його вплив на емоційно-почуттєву сферу особистості з метою активізації й гармонізації усіх інших сфер, а також перенесення досвіду художньо-творчої діяльності студентів у площину професійно-педагогічних відносин, відповідно до їх власного бачення та можливостей.

У зв'язку з цим стратегія розвитку творчої індивідуальності студентів професійно-педагогічних навчальних закладів, які навчалися за спеціальністю «Професійна освіта (за профілем)», полягала в «опочуттєвленні» цього процесу на основі впровадження до змісту і форм організації їхньої професійної підготовки педагогіки мистецтва та надання їм можливості виконувати «сродну працю» (Г. Сковорода), використовуючи при цьому засоби і способи педагогічно-мистецької діяльності, найбільш відповідні їхній творчій індивідуальності.

З метою забезпечення ефективності розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів професійного навчання засобом мистецтва у професійно-педагогічних навчальних закладах їм пропонувалося розробити з допомогою викладача *індивідуальну програму розвитку* цієї сутнісної інтегративної якості. Теоретичною основою для розроблення означеної програми слугували психологічні ідеї щодо здійснення розвитку з орієнтацією на найближчі його зони (Л. Виготський), забезпечення його самостійності, надання розвивального характеру педагогічному процесу (В. Занков, Д. Ельконін, В. Давидов). Емпіричною основою розроблення програми сктали результати педагогічної діагностики якостей і властивостей творчої індивідуальності кожного студента та виявлення її «сильних» і «слабких» сторін.

Структурування змісту програми здійснювалося на основі визначення найближчої, середньої й віддаленої (стратегічної) перспектив розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів професійного навчання з урахуванням передбачуваної динаміки становлення їхньої педагогічної самосвідомості, самобутності, самодіяльності, можливостей самоактуалізації. Відповідно до кожної з означених перспектив розвитку та саморозвитку творчої індивідуальності студентів формулювалися принципи, мета, завдання, пріоритети, основні напрями роботи над розвитком та саморозвитком творчої індивідуальності; конкретні етапи та дії з формування її компонентів; способи, зміст, форми і методи використання мистецтва в цьому процесі, прогнозувався передбачуваний результат і терміни його одержання, визначалися альтернативні рішення й підходи тощо. Залежно від особливостей творчої індивідуальності студентів їхні індивідуальні програми професійного саморозвитку набували своєрідності: коригувався їх зміст, етапи, операційні складові та ін.

Хід і результати реалізації індивідуальної програми розвитку й саморозвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійної школи фіксувалися в індивідуальних *Щоденниках творчого професійного зростання*. Ключовою ідеєю цих щоденників, втіленою у слогані, вміщеному на титульній сторінці, було обрано відомий латинський вислів «*Per aspera ad astra*» («Крізь терни до зірок»), який відображає складність і водночас високу мету професійного саморозвитку особистості педагога.

Структура щоденника творчого професійного зростання складалася з трьох окремих розділів:

I. Я – педагог професійної школи.

II. Моя творча індивідуальність.

III. Моє сходження до творчої індивідуальності.

Перший розділ щоденника відображав процес професійної ідентифікації студентів професійно-педагогічних навчальних закладів. Тому всі рубрики й завдання, які пропонувалися для виконання, спрямовувалися на пошук особистісних і життєвих передумов вибору студентами професії педагога ПТНЗ.

Працюючи над першим розділом щоденника, студенти професійно-педагогічних навчальних закладів мали створити свій педагогічний автопортрет, написати свою педагогічну біографію, в якій зазначити, яким чином життєві події й оточення сприяли обранню ними професії педагога професійної школи. З'ясувавши передумови свого професійного вибору, майбутні педагоги професійного навчання сформулювали своє педагогічне кредо, в якому викладали власні принципи професійно-педагогічної діяльності і власне розуміння своєї соціальної місії. Зміст цієї рубрики опосередковано відображав зміст їхньої професійної та особистісної Я-концепції.

З метою з'ясування впливу мистецтва на розвиток творчої індивідуальності студентів їм пропонувалося схарактеризувати своє хобі та проаналізувати роль і місце мистецтва в їхньому житті та творчому розвитку.

Узагальнювальним завданням першого етапу виконання індивідуальної програми розвитку й саморозвитку студентами творчої індивідуальності було написання есе «Для чого я живу й навчаюсь?». Зміст есе засвідчив їх життєві і професійні цінності, цілі майбутніх педагогів професійного навчання.

Другий етап програми саморозвитку творчої індивідуальності студентів підпорядковувався меті професійного самопізнання, самодіагностики й самооцінки рівнів розвиненості власної творчої індивідуальності за допомогою тестових методик. Зокрема, з метою діагностики типів особистості за критерієм коефіцієнту морфофункціональної асиметрії півкуль головного мозку студентам пропонувалося застосовувати тест «Мислитель або

Художник»². Для виявлення типу провідної репрезентативної системи студентів – тести: «Провідна репрезентативна система»³, «Один раз побачити чи почути?»⁴, методику Л. Столяренко «Визначення системи модальностей співбесідника»⁵.

Для визначення типу темпераменту майбутніх педагогів професійного навчання пропонувалося використовувати методики Д. Кейрсі⁶, Б. Цуканова⁷, А. Белова⁸; «Властивості й формула темпераменту»⁹, «Визначення домінуючого типу темпераменту» В. Івашкіна¹⁰; опитувальника «Дослідження психологічної структури темпераменту» Б. Смирнова¹¹.

З метою педагогічної діагностики рівнів розвиненості здібностей майбутніх педагогів професійної школи у щоденнику було вміщено психологічні методики: диференційні тести здібностей (DAT)¹²; багатоаспектна батарея здібностей (ББЗ)¹³; тести спеціальних здібностей¹⁴.

Для діагностування творчих здібностей студентів у щоденниках були представлені методики діагностики творчих здібностей¹⁵ та проявів інтуї-

² Серьожникова Р.К., Пархоменко Н.Д., Яковицька Л.С. Основи психології і педагогіки: навч. посіб. / Р.К. Серьожникова, Н.Д. Прахоменко, Л.С. Яковицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 243 с. С. 230–233.

³ Столяренко Л.Д. Психология делового общения и управления: учебник / Л.Д. Столяренко. – Ростов н/Д: Феникс, 2001. – 512 с. С. 122–126.

⁴ Серьожникова Р.К., Пархоменко Н.Д., Яковицька Л.С. Основи психології і педагогіки: навч. посіб. / Р.К. Серьожникова, Н.Д. Пархоменко, Л.С. Яковицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 243 с. С. 239–241.

⁵ Столяренко Л.Д. Психология делового общения и управления: учебник / Л.Д. Столяренко. – Ростов н/Д: Феникс, 2001. – 512 с. С. 126–127.

⁶ Ильин Е.П. Психология индивидуальных различий / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2004. – 701 с. С. 475–481.

⁷ Цуканов Б.И. Время в психике человека; [монография] / Б.И. Цуканов. – Одесса: Астропринт, 2000. – 220 с.

⁸ Галаган В.Я., Орлов В.Ф., Ягупов В.В. Основи психології і педагогіки: навч. посіб. / В.Я. Галаган, В.Ф. Орлов, В.В. Ягупов; за заг. ред. В.В. Ягупова. – К.: КУЕТТ, 2005. – 232 с. С. 181–184.

⁹ Ратанова Т.А., Шляхт Н.Ф. Психодиагностические методы изучения личности / Т.А. Ратанова, Н.Ф. Шляхт. – М., 1988.

¹⁰ Ивашкин В.С. Психологическое изучение школьников / В.С. Ивашкин. – Владимир, 1990. – С. 49–52.

¹¹ Смирнов Б.Н. Практические занятия по психологии / Б.Н. Смирнов. – М., 1989. – С. 127–130.

¹² Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование / Анна Анастаси, Сюзан Урбина. – 7-е изд. – СПб.: Питер, 2006. – С. 318.

¹³ Там само, с. 321–323.

¹⁴ Там само, с. 547–552.

¹⁵ Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища школа, 1997. – 349 с. С. 187–189.

ції¹⁶. Рівень розвитку педагогічних здібностей може було визначити шляхом застосування опитувальника для виявлення вираженості педагогічних здібностей (М. Амінов, Н. Морозова, А. Смятських)¹⁷.

З метою діагностики рис характеру студентів у щоденниках використовувався опитувальник Гекса для визначення характерологічних особливостей особистості¹⁸; методику К. Леонгарда «Акцентуації характеру особистості»; опитувальник Х. Смішека «Діагностика типів акцентуації рис характеру¹⁹ й темпераменту за К. Леонгардом»²⁰; тести «Чи сильний у вас характер?»²¹; «Ваш характер»²².

Для діагностики особистісних і професійних якостей майбутніх педагогів професійного навчання до змісту щоденника було введено особистісні опитувальники MMPI, FPI, CPI, 16 PF Р. Кеттелла²³. З метою діагностування їхніх педагогічних якостей пропонували самотест «Професійна майстерність вчителя»²⁴, методику визначення професійно-педагогічної майстерності студентів С. Гільманова²⁵ та методику «Взаємозв'язок типу особистості й сфери професійної діяльності»²⁶.

Для виявлення творчого потенціалу студентів у щоденнику було вміщено методику діагностики педагогічного та індивідуально-творчого потенціалів творчої індивідуальності педагога (С. Гільманов)²⁷. З метою діагностики індивідуального стилю діяльності майбутніх педагогів ПТНЗ пропонува-

¹⁶ Гильманов С.А. Диагностика качеств творческой индивидуальности педагога: учеб. пособие / С.А. Гильманов. – Тюмень: Изд-во ТюмГУ, 1998. – 88 с. – С. 44–46.

¹⁷ Там само, с. 37–43.

¹⁸ Гришин В.В., Лушин В.П. Методики психодиагностики в учебно-воспитательном процессе / В.В. Гришин, В.П. Лушин. – М., 1990.

¹⁹ Комплект методик для профессионального самопознания будущего учителя / сост. В.А. Семиченко. – К., 1990. – С. 7.

²⁰ Ильин Е.П. Психология индивидуальных различий / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2004. – 701 с. С. 532–535.

²¹ Галаган В.Я., Орлов В.Ф., Отич О.М. Психология управления: навч. посіб. / В.Я. Галаган, В.Ф. Орлов, О.М. Отич. – К.: КУЕТТ, 2006. – 237 с. С. 217–222.

²² Серьожникова Р.К., Пархоменко Н.Д., Яковицька Л.С. Основы психологии и педагогики: навч. посібник / Р.К. Серьожникова, Н.Д. Пархоменко, Л.С. Яковицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 243 с. С. 227–229.

²³ Шевандрин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности / Н.И. Шевандрин. – М.: ВЛАДОС, 1998. – 512 с. С. 444–466.

²⁴ Педагогическое мастерство и педагогические технологии: учеб. пособие / под ред. Л.К. Гребенкиной, Л.А. Байковой. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Педагогическое об-во России, 2001. – 256 с. С. 219–222.

²⁵ Гильманов С.А. Диагностика качеств творческой индивидуальности педагога: учеб. пособие / С.А. Гильманов. – Тюмень: Изд-во ТюмГУ, 1998. – 88 с. С. 25–27.

²⁶ Практикум по общей экспериментальной и прикладной психологии: учеб. пособие / В.Д. Балин, В.К. Гайда, В.К. Гербачевский и др.; под общ. ред. А.А. Крылова, С.А. Маничева. – СПб.: Питер, 2001. – 560 с. С. 394–398.

²⁷ Гильманов С.А. Диагностика качеств творческой индивидуальности педагога: учеб. пособие / С.А. Гильманов. – Тюмень: Изд-во ТюмГУ, 1998. – 88 с. С. 24–25; 28–34.

лися методики: «Аналіз стильових особливостей творчої індивідуальності» (С. Гільманов)²⁸ та «Аналіз вчителем стилю своєї педагогічної діяльності» (А. Маркова – А. Никонова)²⁹.

Узагальнення результатів самодіагностики студентами рівнів розвитку своєї творчої індивідуальності втілювалося в таблиці «Мої сильні й слабкі сторони» (див. таблиця 1) та відповідному есе на цю тему, з урахуванням результатів аналізу змісту яких формулювалося над-завдання щодо саморозвитку своєї творчої індивідуальності, визначалися форми і методи реалізації цього процесу на третьому етапі виконання індивідуальної програми розвитку цієї сутнісної інтегративної якості.

Таблиця 1. Мої сильні і слабкі сторони

Мої сильні сторони		Мої слабкі сторони	
<i>Знаю я</i>	<i>Помічають інші</i>	<i>Знаю я</i>	<i>Помічають інші</i>

Відповідно до цієї програми, сходження студентів до творчої індивідуальності в контексті найближчої, середньої й віддаленої перспектив спрямовувалося на реалізацію ними цілей і завдань, головним засобом досягнення яких обиралося мистецтво. Воно розглядалося як детермінанта, що зумовлює етапи й важливі події творчого зростання майбутніх педагогів професійного навчання; компонент змісту професійної підготовки, засіб навчання, виховання, особистісного і професійного розвитку, основа гуманізації професійно-педагогічної освіти, чинник індивідуалізації та соціалізації особистості, елемент соціокультурного та естетико-розвивального середовища.

З урахуванням цих можливостей мистецтва відбувалося стратегічне й тактичне планування студентами процесу розвитку своєї творчої індивідуальності. Для цього учасники експерименту складали потижневий, помісячний, річний та перспективний плани творчого саморозвитку, у яких відображали головні етапи і події їхнього творчого професійного зростання. Описати їх більш детально та викласти свої роздуми й спостереження за процесом розвитку своєї творчої індивідуальності майбутні педагоги мали змогу, заповнюючи рубрику «Мої роздуми й спостереження», робота над якою сприяла формуванню в них навичок педагогічної рефлексії.

Важливе значення при веденні майбутніми педагогами професійного навчання щоденників професійного творчого зростання надавалося фіксації в них їхнього позитивного досвіду саморозвитку творчої індивідуальності. З цієї метою до змісту щоденників було введено рубрику «Мої особистісні

²⁸ Там само, с. 47–54.

²⁹ *Рогов Е.И.* Настольная книга практического психолога. – Кн. 2. / Н.И. Рогов. – М.: Владос, 1998.

й творчі досягнення», вміщено поради щодо її заповнення. Відповідно до цих порад студенти намагалися занотувати у змісті рубрики найбільш вдалі події свого життя, творчого і професійного становлення. Це робилося для того, щоб, перечитуючи свій щоденник у моменти переживання особистих успіхів і перемог, а особливо під час подолання невдач, майбутні педагоги професійного навчання могли підтримати віру у свої сили. Студентам пропонувалося вписувати ці досягнення до щоденника різними кольорами: найбільш вагомі – червоним, важливі помаранчевим; менш важливі, але приємні – жовтим кольором. Класифікацію своїх досягнень та кольорову гаму їх графічного зображення можна було, за бажанням, розширювати.

Після завершення роботи над змістом основних рубрик індивідуальних щоденників студентам знову пропонувалося заповнити таблицю «Мої сильні й слабкі сторони» і порівняти її із складеною раніше, в розділі II. Проаналізувавши зміни у змісті цих таблиць, майбутній педагог професійного навчання міг зробити для себе висновок, якою мірою ретельно, якісно і послідовно виконана програма сходження до своєї творчої індивідуальності і на цій основі сформулювати подальший план дій щодо розвитку своєї творчої індивідуальності.

Для того, щоб підтримати себе на цьому нелегкому шляху, студентам пропонувалося написати собі листа (*«Лист собі»*), в якому викласти поради й настанови для себе, а також побажати собі успіху в подальшому сходженні до творчої індивідуальності.

Завершальними словами в індивідуальних щоденниках творчого професійного зростання, що мали узагальнююче значення і спрямовували майбутніх педагогів професійного навчання на подальше особистісне і професійне самовдосконалення, стали такі: *«Успіх приходить до того, хто наполегливо йде до мети!»*

Педагогічна діагностика рівнів сформованості творчої індивідуальності майбутніх педагогів професійної школи, проведена після виконання ними індивідуальної програми професійного саморозвитку й заповнення індивідуальних щоденників творчого професійного зростання, засвідчила позитивну динаміку змін означених рівнів у студентів. Такі результати вважаємо закономірними, оскільки активне й зацікавлене залучення майбутніх педагогів до самостійної творчої педагогічно-мистецької діяльності стало потужним стимулом для розвитку творчого педагогічного потенціалу. А усвідомлення зв'язку цієї діяльності з індивідуальною програмою становлення власної творчої індивідуальності та постійний контроль за її виконанням в індивідуальних щоденниках творчого професійного зростання сприяли ефективній самоорганізації студентів й виробленню цілеспрямованості у формуванні в себе цієї сутнісної системної інтегративної якості.

Олена Отич

ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Резюме

На основі аналізу сутності творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання та виявлення змісту й особливостей процесу розвитку в нього цієї складної інтегративної якості обґрунтовано доцільність розроблення і впровадження у процес професійної підготовки студентів професійно-педагогічних навчальних закладів індивідуальних програм розвитку і саморозвитку творчої індивідуальності, хід і результати виконання яких зафіксовано у щоденниках творчого професійного зростання. Проаналізовано структуру та зміст кожного з розділів цих щоденників. Розкрито ефективність їх використання як засобів розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів професійної школи.

Ключові слова: педагог професійного навчання, творча індивідуальність, індивідуальний щоденник творчого професійного зростання.

Olena Oticz

ŹRÓDŁA ROZWOJU TWÓRCZEJ INDYWIDUALNOŚCI PRZYSZŁYCH PEDAGOGÓW NAUCZANIA ZAWODOWEGO

Streszczenie

Na podstawie analizy twórczej indywidualności przyszłego pedagoga oświaty zawodowej oraz określenia istoty i właściwości kształtowania takiej indywidualności – uzasadniono celowość opracowania i wprowadzenia do procesu zawodowego przygotowania studentów uczelni zawodowo-pedagogicznych indywidualnych programów rozwoju i samorozwoju twórczej indywidualności (osobowości). Realizacja i rezultaty wykonania takich programów zostały zapisane w dziennikach twórczego rozwoju zawodowego. Poddano analizie strukturę i treść tych dzienników. Przedstawiono efektywność ich wykorzystania jako źródeł rozwoju twórczej indywidualności przyszłych pedagogów szkoły zawodowej.

Słowa kluczowe: pedagog kształcenia zawodowego, twórcza indywidualność, indywidualny dziennik twórczego rozwoju zawodowego.

Olena Otych

MEANS OF FUTURE CREATIVE INDIVIDUALS TEACHERS OF VOCATIONAL TRAINING

Summary

On the basis of analysis of essence of creative individuality of future teacher of professional studies and exposure of maintenance and features of process of development for him of this essence integrativ quality grounded expedience of development and introduction in the process of professional preparation of students professionally pedagogical educational establishments of individual diaries of creative professional growth. The structure and maintenance of each of sections of these diaries are analysed. Effectiveness of their use is exposed as facilities of creative individual development of teachers of professional school.

Keywords: teacher of professional studies, creative individuality, individual diary of creative professional growth.